مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین
+

پښتـو ژباړه: رحمت آریا ۲۰۲۴/۰۵/۰۵

د پادشاه میلیندا
پوښتنـې
۴ برخه

بودیزم د مهایانا په بڼه له پنجابه بیا تر کندهاره د لوی افغانستان د دغو خلکو منلی مذهب شو، ترټولو لوی او د پاملرنې وړ مرکزونـه یې، ننګرهار (هډه) کاپیسا (باګرام) بلیکا (بلخ) بامیکا (بامیان)، اراکوزیا (کندهار) او غزنې (سردارتپه) وو چې ددغو بودایي مرکزونو یادونه په مستنده او تأریخی توګه د چیني سیلانیانو، اسلامي مؤرخینو او هندي لیکنو له مخې هرچا ته څرګنده ده[1] . د بودیست پوهانو په اند مهایانا له اصلي بودیزم څخه یو ډول انحراف یا په اوسنی نومَونه پرهغه مهال په بودیزم کې یو بدعت وو ، چې د بـېـلابـېـلو عواملو له مخې سړی ورته متوجه کــېـدی شي، لکه سیمه یزې او کلتوري ځانګړنې، سیاسي برلاسی او سیمه یز شوونیزم دا ټول هغه څه دي چې د بودیزم اصلي بنې ته یې له هندوستانه دباندې بله بڼه ورکړه ، او که نه :

« هینایانا چې له شکه پرته د بودایي تعلیماتو اصلي بڼه وه »[2] هغې ته د مهایانا بڼه ورکړه، او ورو ورو یې پر اصلي بودیزم باندې هغه څه ور زیات شول چې له هغه آرام او سوله ییز بودا څخه یې زمری، نـهٔ ماتیدونکی او زوال نـهٔ منونکی لاربښود او پیشوا جوړ کړ. بودیزم له بت پرستی سره هیڅ رابطه نـهٔ درلوده، او د اصولو له مخې یې له بت نمانځنې څخه ځان لرې ساتـهٔ، خو دغو مهایانا بودیست پلویانو په خپل ذوق او بودایي اصولو خلاف دا هرڅه پر بودا ورواچول؛ دوی په خپلوعبادتځایونو کې بودا د زمري په بڼه، بودا د سترقوت په بڼه ځای پرځای اومعرفی کړ، په افغانستان او یو شــمــېـرنورو سیمو کې بودا ته د زمري ډول بت خیره جوړه شوه، همدا ده چې تر دغې اتمې پـېـړی پورې مورږ چغو وهو چې :

[1]- ځکه نو زه هم نـهٔ غواړم په دغه باره کې د هربودایی مرکز په اهمیت او کاروایيو باندې تردی زیاتي خبرې وکړم، په دغو مرکزونو کې تر دي وروستیو کالو پورې د نړی د لرغون پېژندونکو خــېـړنې ترسره شوې او هغه بودایي میراثونه چې له دغو سیمو ترلاسه شوي اوس هم زموږ په واک کې دي. خو یوشمــېـر نور یې له بده مرغه د تــېـرو دوو لسیزو بدمرغو جنګونو کې له دوو زرو کالو وروسته له منځه یووړل شوي چې دغه چلند ته موږ د انسانی میراث او تاریخ په پانوکي له یوې بدمرغي غمیزې پرته بله نوم نـهٔ شو کارولی.

[2] - William Edward Soothill A DICTIONARY OF CHINESE BUDDHIST TERMS , indian 2005 p 83.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

زه يم زمري پردي نړی له ما اتل نشته ... پرهندو سند و پرتخار و پرکابل نشته
- له ما اتل نشته

... يا داچي
(ماشيراستيم، شير ، شيربچه همی ماند بدو)

په هرډول، دا بايد ومنو چي موږ، چينايانو، جاپانيانو او نورو ملتونو پر بوديزم باندي دغه بدعت وروتاپـۀ، داسي بدعت چي پيل يي له افغانستان څخه وو. هندي مؤرخ او دعليګړ پوهنتون استاد محمد حبيب د خپل کتاب (محمود غزنوی) په پاڼو کي په دغه اړه يوه ليکنـه لري چي دلته يي له موضوع سره اړونده را نقلوو :

« اندکی قبل از ميلاد خانوادۀ ترک شاهی (کوشان) ترکان اسکاتين که بدست برهانسگين به راهنمايی کنشکا بزرگترين پادشاه اين خانواده اکثرمناطق هند شمالی، افغانستان، ترکستان وماوراالنـهر را تحت حکمروايي خود آورد و داخل قلمرو کوشانيان شامل ساختند. اين ترکان بزودی با تمدن هند باتحليلی برخورد کردند که نتيجـۀ آن مثبت نبود، بوديزم نـه تنـها برآنـها اثرنګذاشت بلکه درخود بوديزم آئين بت پرستی معمول گرديد. آميزش واقعيت گرايی وکيش گرايی منحيث يک آميزش بيهوده به عنوان بوديزم مهايانا معروف گشت، دراين فلسفه چنين وانمود شد که درهرناحيه ومنطقه يک خدای جداګانه وجود دارد. واين شيوه بحيث اصول مذهبي مردم درعصرکوشانيان قبول شد. پيشاور پايتخت کنشکا بحيث مرکزتحليل وباعث از بين رفتن اين عقيدۀ جديد گرديد که قرنـها بعد مسلمانان درک کردند که اين قبـيـله (Sakya Sinha) های چادرنشين وصحرا نشين افغانستان، بودا را بحيث شير پرستش می کردند. بعد از سقوط حکومت کوشانيان تا حمله سارانيک برافغانستان درقرن هشتم اين دوره درتاريکی قرارگرفت؛ البيرونی می گويد که: خانواده ترک شاهی شامل (۶۰) حکمروا وشاهان بودند که آخرين شان لاگاتورمن (LAGATURMAN) بود که بدست وزير برهمنی کولر (KALLUR) معزول گشت و کولر اولين پادشاه خانوادۀ هندوشاهی بود که در زمان سبکتګين بحيث فرمانروای پنجاب گماشته شد. شجرۀ اين شاهان که بر ابريشم نوشته شده بود در قلعـۀ ناګرکوت (NAGAR KUT) محفوظ بود، البيرونی می گويد که من نتوانستم آنرا ببينم[3] . »

په هرډول، داخبره بايد له ياده ونـۀ باسو چي موږ په بوديزم کي لاس وهلی دی، بوديزم په افغانستان کي خپله ځانګړې بڼه درلودله، دا چي د باميانو بوديست اوســيـدونکو (غالباً وردګانو) ځانته د باميانو شيران ويل، لامل يي همدغه ټکی وو، چي دوی له بودا څخه زمری او د پياوړتيا لوی روحاني سمبول جوړکړی وو، داسي چي په هره سيمه او هره دره کي يي د هغې درې او خلکو له روحي او رواني ځانګړتياوو سره سم روحاني شته والی او دريځ د ځان کړ. همدا ده چي دغه اغـېـزې يي په اسلامي دور کي هم ترسترګو کـېـدې او ان نن هم چي موږ د خپل باور په برخه کي د هغه په زده کړو کي له پوره جديت او دقت څخه کار نـۀ اخلو لامل يي دادی چي اسلامي اصول، تعليمات او آسماني ارشادات مو له دود او دستور سره ګډ کړي او د اسلام اصلي ګوهر مو په هغـۀ شان لکه چي لازمه وه نـۀ عملي کړ او نـۀ مو د

[3]- محمد حبيب ، محمود غزنوی (دري ژباړونکی عبدالخالق رشيد) ناچاپ ،

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په خير و لولـئ

هغـهٔ د معنوي قدسیت خیال وساتـهٔ. د اسلامي پوهانو د اقوالو مطابق هغه اسلام چي په قرآن کریم او احادیثو کي تشریح شوي وو او هغه اسلام چي موږ ته را ورســېـد له یوه بله ګرد سره په توپیر کي وو، همدا ده چي مرحوم مولانا آزاد په ډاګه دا خبره کړي چي :« خو کوم اسلام چي هندوستان ته راغي، دغه اسلام بیا له هغـهٔ اسلامه توپیر درلود. ددغـهٔ اسلام لــېـږدونکی غیرعرب ول، ځکه د هغـهٔ حقیقي روح تري ورکه شوه. د اسلامي دور نښي نښاني تراوسه پوري د هند له کلتور، موسیقي، هنر، معماری او ژبو سره په تړاوکي پاتي شوي دي. د ډهلي او لکنــهو لوی کلتوري مرکزونه د څه استازیتوب کوي؟ د یادو شویو اسلامي ارزښتونو اصلی روح تر پښو لاندي او تــېـري پري شوي دی. که چــېـري مسلمانان تر اوسه هم په خپلواک هندوستان کي د عقیدي او باور له پلوه د غلامئ احساس کوي، په دغـهٔ حال کي زه یوازي د دوی ایمان او زړونو ته دعا کوم. که چــېـري یو سري له ژونده ستړی کــېـږي، هغه کولای شي ځان تجدید نظرکړي، خو که یو سړی بیا د عصبیت لاره نیسي، په دغه حال کي بیا دا امکان نــهٔ لري چي هغه دي زړور وبلل شي. ځکه نو باور دی چي په داسي دریځ سره به مسلمانان د یوي کومونتي په توګه ډېـرکمزوري وي، دوی له خدایه نــهٔ ډاریږي او تول ډار یي له خلکودی. دغه ټکی دا خبره په ډاګه کوي چي ولی دوي په خپل موجودیت کي ځان د خپل خیالي ایجاد له خطرسره مل کوي[4] ... »

نور بیا

د مناندر او ملیندا پېښو د واک او ځواک جغرافیه

یادونه: قدرمنو لوستونکو! دا هم د ښاغلی رحمت آریا د آرشیف: لینک

[4] - (د مولانا آزادمرکه، د پاکستان ترجوړېدو یوکال دمخه ، زما ژباره، افغان – جرمن آنلاین)

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکي په خیر و لولئ